

E drejta penale në mbrojtje të mjedisit

Doktorante Jonka Ceka

DOKTORANTE PRANË UNIVERSITETIT EUROPIAN TË TIRANËS, SI DHE ËSHTË NËPUNËSE NË DREJTORINË E PËRGJITHSHME TË DOGANAVE.

Abstrakt

Artikulli trajton të drejtën penale mjedisore, që është një fushë e re brenda së drejtës penale. Rritja e kriminalitetit ndaj mjedisit dhe nevoja për bashkëpunim për t'iu përgjigjur atij, nisur edhe nga natyra ndërkuftare e dëmit mjedisor, ka sjellë evoluimin e legjislacionit penal mjedisor në Europë e më gjerë. Legjislacioni penal mjedisor në Shqipëri e ka bazën në Kodin Penal, i cili nuk i mbulon të gjitha kundërvajtjet penale në dëm të mjedisit. Edhe shkalla e zbatimit të legjislacionit penal mjedisor është e dobët, madje është fakt që shumë krime ndaj mjedisit përfundojnë në çështje civile apo administrative. Statistikat zyrtare të kundërvajtjeve penale dhe krimeve mjedisore të treguara, si shprehje e zbatimit të ligjit penal mjedisor në vendin tonë, tregojnë se ai është i dobët dhe i paaftë që t'i përgjigjet gjerësisë dhe amplitudës së dëmit që i shkaktohet mjedisit sot në vend. Përafrimi me legjislacionin europian të fushës dhe aderimi në konventën e Këshillit të Europës për mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjit penal, rekomandohen si zgjidhje të mundshme për përmirësimin e kuadrit ligjor dhe rritjen e mundësive për zbatimin e ligjit në vendin tonë.

Fjalë kyç: Mbrojtje mjedisi, e drejtë mjedisi, krim mjedisor, ligj penal

Hyrje

Njeriu gjatë jetës së tij ndërvepron pareshur me mjedisin natyror. Me zhvillimin e shoqërisë dhe posaçërisht industrializimin e saj, dëmi që njeriu i shkaktonte natyrës, sa vjen dhe merr përmasa më të frikshme. Nisur nga rëndësia e këtij dëmi mjedisor, një pjesë e veprimtarisë që ushtrohet në kundërshtim me normat bazë të mbrojtjes së mjedisit është cilësuar me termin “krim mjedisor”. Ky term, pa pasur ende një përkufizim të pranuar universalisht, është përdorur gjerësisht qysh në

vitet '90 në terminologjinë sociologjike dhe kriminalistike, duke u “zyrtarizuar” dhe në një sërë aktesh ligjore ndërkombëtare¹.

Dëmet mjedisore sot, lëndojnë më shumë njerëz sesa krimi i rrugës në bazë ditore dhe vjetore, ndërsa humbjet financiare të shkaktuara nga këto dëme janë të jashtëzakonshme². Natyra kriminale e disa prej këtyre dëmeve të rënda mjedisore shkaktoi një shqetësim të madh publik, i cili solli kriminalizimin e shkeljeve të rënda ndaj mjedisit, duke krijuar një fushë të specializuar brenda sistemit të së drejtës penale, pra të drejtën penale mjedisore.

E drejta penale mjedisore synon të luftojë krimin mjedisor që lidhet me veprime që dëmtojnë jetën e njeriut, apo cilësinë e ajrit, tokës, ujit, kafshëve, bimëve, etj. Gjithashtu, ajo synon të dënojë veprimet që kryhen në shkelje të legjislacionit përkatës, të vendosur nga një autoritet kompetent në mbrojtje të mjedisit. Specialistët e fushës vënë në dukje se ekziston një dallim thelbësor midis të drejtës penale tradicionale dhe fushës së re të së drejtës penale mjedisore; ndërsa kriminaliteti tradicional përbën kërcënim për stabilitetin shoqëror, krimi mjedisor përbën kërcënim për vetë ekzistencën e qenieve njerëzore³.

Krime mjedisore konsiderohen veprime të cilat shkelin ligjin mjedisor dhe shkaktojnë dëm të konsiderueshëm ndaj mjedisit dhe njeriut, ose i vënë në rrezik ata. Format më të njohura të krimi mjedisor janë emetimet ilegale ose shkarkimi i substancave në ajër, ujë ose tokë; tregtia e paligjshme e specieve të mbrojtura; transporti dhe hedhja e jashtëligjshme e mbeturinave; dhe tregtia e paligjshme e substancave ozon-holluese⁴.

Krimi mjedisor është ndër fushat me zhvillime shumë dinamike, si në llojshmërinë e veprave, ashtu dhe në kompleksitetin e tyre. Krimi mjedisor është dhe duhet trajtuar si çdo krim tjetër, ai është pasojë e zhvillimit ekonomik, social dhe industrial⁵.

Në vendet me juridiksionet e ligjit civil, ligji administrativ ende luan një rol thelbësor në përcaktimin e veprave penale mjedisore. Ndaj një sjellje e konsideruar me rrezik ndaj mjedisit, mund të jetë subjekt i rregullave ligjore administrative, por edhe i ligjeve penale. Përdorimi i këtyre dy grupeve të normave ligjore që shpesh mbivendosen, ndodh pasi në të shkuarën shkeljet mjedisore trajtoheshin vetëm si shkelje administrative⁶.

1. E drejta penale europiane për mbrojtjen e mjedisit

Komuniteti europian nëpërmjet legjislacionit të tij primar dhe sekondar siguron mbrojtje të mjedisit, sipas fushave të ndryshme, në mënyrë direkte apo indirekte.

¹ White, R. (Ed.). (2009). “Environmental Crime: A Reader”. Devon: Willan Publishing.

² *Ibid.*

³ REC (Ed.). (2012). “Mjedisi sot”. Nr. 134, pp.7-16

⁴ CIEL. (n.d.). Marrë nga <http://www.ciel.org/Publications/pubhre.html>.

⁵ White, R. (Ed.). (2009). “Environmental Crime: A Reader”. Devon: Willan Publishing.

⁶ REC (Ed.). (2012). “Mjedisi sot”. Nr. 134, pp.7-16

Përveç kësaj mbrojtjeje tematike, në KE është zhvilluar edhe legjislacioni për mbrojtjen e mjedisit përmes së drejtës penale, e cila është zhvilluar më vonë sesa ajo sipas fushave të veçanta mjedisore⁷

Çështja e krimit mjedisor është diskutuar në shumë forume ndërkombëtare dhe europiane për një kohë të gjatë. Idetë e para të mbrojtjes së mjedisit me ligj penal janë hedhur në Europë në Konferencën e 7te të Ministrave Europeanë të Drejtësisë, në Bazel, më 1972. Më vonë (1977), Komiteti i Ministrave të Këshillit të Europës miratoi rezolutën (77) 28 “Mbi kontributin e ligjit penal në mbrojtjen e mjedisit”. Kjo rezolutë, u rekomandon qeverive të shteteve anëtare të marrin masa për “shqyrtimin e shkeljeve kriminale për dëmtimin e mjedisit”, shqyrtimin e përvijës së veprimeve dhe mosveprimeve kriminale që qëllimisht ose me neglizhencë të theksuar u shkaktojnë dëm jetës, shëndetit të njerëzve ose pasurisë, rishqyrtimin e principeve të përgjegjësisë penale me qëllim futjen e përgjegjësisë publike, private dhe të korporatave. Kjo rezolutë parashikon marrjen e masave të tilla për subjektet përgjegjëse si gjobat në para, rikthim i mjedisit në gjendjen e mëparshme, punë në dobi të komunitetit, etj, pra materializon principin e njohur mjedisor “*ndotësi paguan*”. Një rekomandim i rezolutës është edhe rishikimi i procedurës penale për çështjet e mbrojtjes së mjedisit, sikurse është krijimi i sektorëve të specializuar në gjykata dhe prokurori për t’u marrë me çështjet e mjedisit. Edhe përfaqësimi i komunitetit dhe mbrojtja e interesave të tij gjatë procedimit penal, gjen vend në këtë rezolutë. Po kështu, rezoluta thekson avantazhet që mund të kenë vendet anëtare nga konsolidimi në nivel kombëtar, si p.sh, nëpërmjet kodifikimit të të gjithë legjislacionit të mjedisit dhe një harmonizimi të ardhshëm të legjislacionit të shteteve anëtare të Këshillit të Europës në këtë fushë⁸.

Më 1998, u nënshkrua në Strasburg Konventa e Këshillit të Europës për mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjit penal, e cila pati për qëllim përmirësimin e mbrojtjes së mjedisit në nivel europian, duke përdorur si zgjidhje të fundit ligjin penal, me qëllim pengimin dhe parandalimin e sjelljeve më të dëmshme ndaj tij⁹. Qëllimi i kësaj konvente ishte gjithashtu harmonizimi i legjislacionit kombëtar në këtë fushë i vendeve pjesëmarrëse në konventë. Ky instrument ligjor i detyron Shtetet Kontraktuese të parashikojnë dispozita të veçanta në ligjin e tyre penal apo të modifikojnë dispozitat ekzistuese në këtë fushë. Ai përcakton si vepra penale një numër veprimesh të kryera me dashje ose nga pakujdesia e theksuar, që shkaktojnë vdekjen ose plagosjen e rëndë të njeriut, apo ka të ngjarë të shkaktojnë dëme mbetëse në cilësinë e ajrit, të tokës, ujit, kafshëve ose bimëve.

⁷ EU environmental law (E Drejta e Mjedisit e BE-së). (n.d.). Marrë nga http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm.

⁸ Resolution (77) 28 of the Council of Europe. “On the contribution of criminal law to the protection of the environment”. (1977). Marrë nga <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=594976&SecMode=1&DocId=659224&Usage=2>

⁹ Konventa e Këshillit të Europës “Mbi mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet së drejtës penale”, (1998). Marrë nga <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/172.htm>.

Kjo konventë përcakton konceptin e përgjegjësisë penale të personave fizikë dhe juridikë, masat që duhet të miratohen nga shtetet për të mundësuar konfiskimin e pasurisë dhe përcaktimin e kompetencave të autoriteteve, si dhe shtron rrugën për bashkëpunim ndërkombëtar. Edhe në këtë konventë, masat përfshijnë burgim dhe sanksione mbi pasurinë, dhe mund të përfshijnë rikthimin e mjedisit në gjendjen e mëparshme. Një dispozitë e rëndësishme parashikon mundësinë e shoqatave të mbrojtjes së mjedisit për të marrë pjesë në procedurën penale lidhur me shkeljet e parashikuara në Konventë.

Vendi ynë, ndonëse anëtar i Këshillit të Europës qysh në vitin 1995, ende nuk ka ndërmarrë ndonjë hap për t’u bërë palë e kësaj konvente.

Krimet mjedisore shkaktojnë sot në Europë dhe në Botë një dëm të konsiderueshëm. E drejta europiane mjedisore ekziston tashmë prej mëse 30 vjetësh dhe janë në fuqi më shumë se 200 direktiva në fushën mjedisore, pa përmendur këtu aktet normative dytësore europiane. Zhvillimet në këtë fushë, apo më saktë rritja e ndërgjegjësimit për një mbrojtje më të efektshme dhe të integruar në nivel europian, çoi në hartimin dhe miratimin e një direktive për ndëshkimin penal të shkeljeve në fushën mjedisore. Gjithashtu, shpesh krimi mjedisor ka efekt ndërkufitar, pra, nuk mbetet i kufizuar në një shtet të vetëm. Kjo ishte një arsye më shumë që krimi mjedisor të trajtohej nga e drejta europiane me anë të një direktive të posaçme.

Qysh në vitin 2001, u hodh propozimi për një direktivë të Parlamentit European dhe Këshillit të Bashkimit European, për një mbrojtje më të garantuar të mjedisit përmes legjislacionit penal¹⁰. Rastet që sugjeroheshin për t’u dënuar me sanksione penale ishin: derdhja e naftës në ujëra, shpërndarja e substancave të rrezikshme në ajër apo tokë, transportimi e ruajtja e mbeturinave të rrezikshme, hedhja e mbeturinave në vende jo të përshtatshme për trajtimin e tyre, tregtimi i specieve të mbrojtura të florës dhe faunës së egër, dhe dëmtimi i habitateve të mbrojtura. Direktiva në fjalë (2008/99/EC e Parlamentit European dhe e Këshillit, të 19 nëntorit 2008, mbi mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjit penal) u miratua në fund të vitit 2008 nga Komisioni European dhe hyri në fuqi në vitin 2009. Një ndikim pozitiv për hartimin dhe miratimin e kësaj direktive ka pasur edhe Gjykata Europiane e Drejtësisë, e cila gjatë gjykimeve dhe vendimeve të saj me fokus mjedisin, e ka shtrirë kompetencën e Bashkimit European edhe në fushën e së drejtës penale. Ky qëndrim i Gjykatës Europiane të Drejtësisë është mbështetur më pas nga Këshilli dhe Parlamenti European që hartuan tekstin e direktivës së sipërpërmendur. Kjo direktivë parashikon përfshirjen e saj në legjislacionin e shteteve anëtare deri në fund të vitit 2010. Direktiva 2008/99/EC, erdhi si rezultat i shqetësimit komunitar lidhur me shtimin e shkeljeve mjedisore, si dhe pasojave negative që ato sjellin, jo vetëm brenda

¹⁰ EU environmental law (E Drejta e Mjedisit e BE-së). (n.d.). Marrë nga http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm.

kufijve të shtetit ku konsumohet një shkelje konkrete¹¹. Çdo krim ndaj mjedisit duhet të marrë përgjigjen e duhur, dënimin penal, dhe kjo direktivë synon të japë përgjigjen dhe bazën e duhur për këtë gjë. Dënimet që jepen në vendet anëtare për shkeljet mjedisore europiane janë shumë të ndryshme. Direktiva u kërkon shteteve anëtare që të marrin masa shtrënguese e mbrojtëse edhe me të mëdha sesa ato që parashikon direktiva, dhe ndëshkimi në çdo rast të jetë proporcional, efektiv dhe bindës. Pra, dënimet duhet të shërbejnë për parandalimin në të ardhmen të të njëjtave shkelje dhe dënimi penal përkatës të jetë proporcional me dëmin e shkaktuar. Këto dënime zbatohen jo vetëm për personat e dënuar për shkelje të legjislacionit komunitar, por edhe për ata që janë nxitës, ndihmues apo bashkëpunues të këtyre veprimeve të dënueshme. Për dëmtime të rënda të mjedisit, masa e dënimit mund të jetë edhe burgim. Efektiviteti i kësaj direktive varet tërësisht nga shkalla e zbatimit të saj në nivel kombëtar. Kështu, çdo shtet ka mundësinë të gjejë mënyrën më të përshtatshme për të realizuar ndëshkimin penal për raste shkeljesh mjedisore që kategorizohen si vepra penale. Shtetet anëtare, në zbatim të kësaj direktive, priten të përfshijnë në legjislacion dhe dënimet përkatëse si për personat fizikë, ashtu dhe ata juridikë, ku dënimet të jenë jo vetëm gjopa, por edhe mos kualifikim për përfitime publike, pezullim i përkohshëm ose ndalim i përhershëm për të ushtruar veprimtari biznesi. Shtetet anëtare duhet të raportojnë çdo tre vjet lidhur me zbatimin e Direktivës para Komisionit. Ndërsa ky i fundit duhet të raportojë para Këshillit dhe Parlamentit European¹².

2. E drejta penale shqiptare për mbrojtjen e mjedisit

Në legjislacionin shqiptar në fushën e mjedisit ekzistojnë dy lloje shkeljesh penale: kundërvajtje dhe krim. E njëjta figurë e veprës penale mjedisore klasifikohet si krim, kur pasojat që shkaktohen për jetën dhe shëndetin e njerëzve dhe mjedisin në tërësi janë të rënda dhe që zgjasin në kohë. Këto pasoja mbeten për t'u provuar dhe vlerësuar gjatë gjykimit, me qëllim që i akuzuari për veprën penale përkatëse të marrë një dënim më të rëndë sesa për kundërvajtjen administrative. Diapazoni i ndëshkimit sipas legjislacionit shqiptar për shkeljet penale mund të jetë gjobë ose burgim nga 3 muaj deri në prej 15 vjet¹³. Për shkelje të lehta mjedisore, sikurse janë kundërvajtjet administrative, dënimet e parashikuara janë administrative dhe rregullohen nga legjislacioni përkatës mjedisor.

¹¹ Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council, "On the protection of the environment through criminal law". (2008). Marrë nga <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:328:0028:0037:EN:PDF>

¹² *Ibid.*

¹³ Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë, Tiranë: QPZ.

Kodi Penal shqiptar u kushton një kapitull të veçantë (Kreun IV) akteve të dënueshme ndaj mjedisit. Veprat e ndryshme penale kundër mjedisit parashikohen në nenet 201-207¹⁴.

Këto vepra penale mjedisore të parashikuara nga Kodi Penal, duket se mbulojnë një spektër të gjerë problemesh mjedisore. Por, nëse krahasojmë përmbajtjen e neneve të Kodit Penal shqiptar me parashikimet e Direktivës 2008/99/EC për mbrojtjen e mjedisit me anë të së drejtës penale, shohim se veprimet apo mosveprimet me pasojë dëmtimin e mjedisit të parashikuara në direktivë, janë më të shumta dhe më të plota se figurat e veprave penale të parashikuara në legjislacionin tonë.

Bie në sy fakti se në Kodin Penal shqiptar nuk parashikohet ndotja e tokës¹⁵. Dispozita që e trajton tokën, por që lidhet kryesisht me shpërdorimin e saj, është Neni 199. Si shpërdorim cilësohet p.sh. rasti i ndërrimit të destinacionit të tokës bujqësore në industriale, pa ndjekur më parë procedurat e studimeve dhe lejeve përkatëse, ose ndërtimet e paligjshme në zonat bregdetare. Këto shpërdorime ndikojnë indirekt edhe në ndotjen e tokës, por nuk përbëjnë formën klasike të ndikimit të aktivitetit njerëzor mbi cilësinë e saj.

Po kështu në Kodin Penal shqiptar mungojnë parashikime për shkelje të kryera në kuadër të: menaxhimit dhe transportit të mjetëve, funksionimit të një impianti industrial në të cilin kryhet aktivitet i rrezikshëm, ose shkelje si: abuzim me speciet e mbrojtura të florës dhe faunës, përkeqësim habitati, përdorim, prodhim, tregtim, etj., i substancave ozon-holluese dhe shkaktimi i zhurmës në shkelje të ligjit.

Këto mangësi mund të justifikohen pjesërisht për shkak të kohës së hartimit të Kodit Penal shqiptar në vitin 1995, ndërkohë që Direktiva i përket vitit 2008, dhe për shkak të faktit se shkelje të tjera të legjislacionit mjedisor shqiptar janë të natyrës administrative, duke u parashikuar në ligje sektoriale dhe duke u dënuar me sanksione administrative, që janë më të lehta sesa ato penale.

3. Zbatimi i legjislacionit mjedisor penal shqiptar

Por le të shohim në ç'masë zbatohet legjislacioni penal shqiptar për shkeljet ndaj mjedisit. Në bazë të të dhënave nga Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave, numri i kundërvajtjeve penale të kallëzuara gjatë pesë vjetëve (2005 deri më 2009) është 1714, me një mesatare prej 342 çështjesh në vit¹⁶. Ndërkohë, Ministria e Drejtësisë jep shifra gati dy herë më të ulëta. Shkak i kësaj mospërputhjeje midis burimeve të së njëjtës administratë mund të jetë fakti se një pjesë e çështjeve të kallëzuara nuk kanë arritur të gjykohen për shkak të mos-sigurimit të provave, ose mungesës së përgjegjshmërisë dhe profesionalizmit në tërësi.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ REC (Ed.). (2012). "Mjedisi sot". Nr. 134, pp.7-16.

¹⁶ Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave – informacione nga dokumentet strategjike dhe buletinet mjedisore. (n.d.). Marrë nga <http://www.moe.gov.al>

Numri i procedimeve për kundërvajtje penale për dëm ndaj mjedisit mbetet shumë i vogël krahasuar me vepra të tjera. Ky numër i ulët i shkeljeve e i kundërvajtjeve penale ndaj mjedisit vjen ndër të tjera si rezultat i një mos ndarjeje të saktë në ligjin material të kundërvajtjeve administrative dhe atyre penale¹⁷. Nga ana tjetër, nuk ka sanksione në Kodin Penal për kundërvajtjet penale, ndaj lind nevoja e vendosjes dhe forcimit të tyre. Ndërkohë që kanë kaluar 18 vjet nga hyrja në fuqi e Kodit të Ri Penal, me përjashtim të prerjes së paligjshme të pyjeve, nuk është konstatuar llojshmëri domethënëse rastesh të cilësuar si krime mjedisore.

Sidoqoftë, qysh nga viti 2008 është vënë re një tendencë në rritje e procedimeve për kundërvajtje penale në dëm ndaj mjedisit. Në këto vite janë vënë re edhe procedime për kryerje të kundërvajtjeve penale si: për ndotjen e ajrit nga aktivitetet prodhuese, për shfrytëzimin ilegal të inertëve lumorë, apo zjarrvënien e qëllimshme në pyje¹⁸. Ndërsa ka një numër në rritje të shkeljeve të tipit kundërvajtje penale ndaj mjedisit të gjykuara në vitet e fundit, ky numër është shumë i ulët për të gjithë vitet së bashku për krimet ndaj mjedisit, pra shumë pak vepra penale janë konsideruar të shkaktojnë pasoja të rënda për jetën, shëndetin e njerëzve dhe mjedisin në tërësi.

Gjithashtu, nuk mund të ketë krim mjedisor të pashoqëruar me krime të tjera, të cilat përbëjnë vepra penale paralele. Këto mund të jenë: shpërdorim i detyrës, ushtrim i ndikimit të paligjshëm, korrupsion aktiv ose pasiv, etj¹⁹. Një pjesë e veprave mund të jenë mbuluar nga dispozita të tjera të Kodit Penal, ndaj nuk figurojnë të jenë shqyrtuar si krime mjedisore.

Niveli aktual i krimit mjedisor në vendin tonë nuk është i ulët. Le të përmendim ndotjen që shkaktohet nga impiantet e mëdha industriale, si ato metalurgjike apo të çimentos, që nuk mund ta justifikojnë ndotjen që shkaktojnë, ndonëse operojnë të lejuar nga shteti. Problemi këtu fillon që me lejimin e këtyre aktiviteteve industriale pranë zonave me popullsi të dendur dhe vijon me lejimin e emetimeve që nuk përmbushin standardet.

Përgjegjësia bie mbi organet shtetërore që janë të ngarkuar me ligj të mbrojnë mjedisin duke zbatuar tërësinë e legjislacionit mjedisor, duke filluar që nga Kushtetuta e Shqipërisë, e cila parashikon mbrojtjen e të drejtave themelore të qytetarit. Çdo shkelje e qëllimshme e ligjit, çdo abuzim në detyrë, jo vetëm që shkakton një dëm ndaj mjedisit dhe qytetarëve, por përbën një vepër të mundshme penale që duhet të ndiqet nga Prokuroria. Këtu paraqitet nevoja e njohjes më të mirë të ligjit mjedisor nga oficerët e policisë gjyqësore, gjyqtarët dhe prokurorët.

¹⁷ Ministria e Drejtësisë – informacione nga dokumentet statistikore. (n.d.). Marrë nga <http://www.justice.gov.al>.

¹⁸ REC (Ed.). (2012). "Mjedisi sot". Nr. 134, pp.7-16.

¹⁹ *Ibid.*

4. Nevojat për përmirësime në legjislacionin penal shqiptar në fushën e mbrojtjes së mjedisit

Në legjislacionin shqiptar lipset të bëhet një përmirësim në drejtim të garantimit të mbrojtjes civile, administrative dhe penale të mjedisit, si dhe mbulimit tërësor dhe harmonik të spektrit të së drejtës mjedisore nga ky legjislacion. Dënimet e parashikuara për disa vepra, si prerja e paligjshme e pyjeve, ndotja e ujit dhe ajrit, peshkimi i ndaluar, janë shumë të ulëta, duke u cilësuar si kundërvajtje penale (përsa kohë nuk janë shkaktuar dëme në njerëz), ndërkohë që dëmet që shkaktojnë mund të jenë të mëdha dhe me pasoja në kohë. Përgjegjësia penale, sikurse edhe në legjislacionin evropian, nuk duhet të lidhet vetëm me pasojat aktuale në jetën dhe shëndetin e njerëzve, por edhe me dëmtimin e shtrirë në kohë mbi jetën e njerëzve apo ekosistemet natyrore.

Futja e ligjit të ri të mbetjeve në vendin tonë, që parashikon edhe importimin e tyre (Nr. 10463, datë 22.9.2011 "Për menaxhimin e integruar të mbetjeve"), sjell nevojën e parashikimit të veprave penale konkrete në Kodin Penal, që lidhen me shkeljen e rregullave të transportimit dhe menaxhimit në tërësi të mbetjeve²⁰.

Në lidhje me fushën e ndërtimit, apo shfrytëzimit të pyjeve, Kodi Penal nuk parashikon vepra specifike që lidhen me mbrojtjen e mjedisit dhe respektimin e legjislacionit mjedisor në fuqi, në këto fusha nga ana e punonjësve. Ky kod parashikon vetëm veprën penale "shpërdorim i detyrës", (neni 248). Kjo vepër është e përgjithshme dhe shpesh është e vështirë që me provat që ofrohen subjekti të bëhet përgjegjës penalisht. Çështje të tilla shpesh pushohen, me arsyetimin që të zgjidhen si çështje civile ose administrative.

Si "shpërdorim i detyrës" duhet të kategorizohet edhe dhënia e lejeve të shfrytëzimit të burimeve tona natyrore nga punonjës publikë, në kundërshtim me ligjin. Këto veprime i sjellin një dëm të pallogaritshëm mjedisit tonë sot. Shpesh përgjegjësia në raste të tilla është e vështirë të dalë në kuadër të shpërdorimit të detyrës, veçanërisht kur kemi të bëjmë me organe kolegjiale, ku përgjegjësia duke u ndarë shmanget. Për të mos e lejuar këtë, në Kodin Penal duhen futur vepra të posaçme, ose të shtohen paragrafë që cilësojnë rrethanën, duke parashikuar përgjegjësinë e punonjësve publikë për moszbatimimin apo shkeljen e ligjit në veprimtarinë e tyre. Kjo përgjegjësi penale duhet të parashikohet si paragraf më vete në secilën nga veprat kundër mjedisit të parashikuar në Kodin Penal, të tilla si mbrojtja e tokës, ujit, pyjeve, monumenteve, etj.

Në mënyrë që legjislacioni aktual në vend, lidhur me çështjet e krimit mjedisor të zbatohet më mirë, ka nevojë për forcim të bashkëpunimit midis institucioneve përgjegjëse si Gjyqësori, Prokuroria, Ministria e Mjedisit. Ky bashkëpunim do të sillte përmirësim të procedurave gjyqësore, pasi do të rriste nivelin e ekspertizës mjedisore në procedime, duke ndikuar njëherazi në përmirësimin e imazhit të sistemit gjyqësor.

²⁰ *Ibid.*

Ndërsa, mangësitë në legjislacionin penal shqiptar për mbrojtjen e mjedisit mund të eliminohen nëpërmjet transpozimit të Direktivën Europiane 2008/99/EC, dhe/ose duke u bërë palë e Konventës “Mbi mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet së drejtës penale”, të vitit 1998.

Përfundime

Rritja e dëmit mjedisor sot në botë dhe natyra kriminale e disa prej shkeljeve mjedisore, solli nevojën e kriminalizimit të tyre, duke sjellë krijimin e së drejtës penale mjedisore. E drejta penale mjedisore synon të luftojë krimin mjedisor që lidhet me veprime që dëmtojnë jetën e njeriut, apo cilësinë e ajrit, tokës, ujit, kafshëve, bimëve.

Në Komunitetin Europian, përveç mbrojtjes tematike mjedisore që realizohet nëpërmjet legjislacionit sektorial, është zhvilluar edhe legjislacioni për mbrojtjen e mjedisit përmes së drejtës penale. Direktiva 2008/99/EC mbi mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjit penal, është shprehje e shqetësimit komunitar lidhur me shtimin e shkeljeve mjedisore, si dhe pasojat negative të tyre, që shpesh i kalojnë kufijtë e shtetit ku konsumohet shkelja.

Në Shqipëri, ligji penal mjedisor nuk është zhvilluar me të njëjtin ritëm si legjislacioni mjedisor në tërësi, nuk i përgjigjet realitetit të kriminalitetit ndaj mjedisit dhe ka nevojë të përafrohet me direktivën e lartpërmendur. Shkeljet e rënda ndaj mjedisit mbulohen nga Kodi Penal, i cili në Kreun e IV-t të tij, parashikon vepra të ndryshme penale mjedisore. Një krahasim i tyre me parashikimet e Direktivës 2008/99/EC, tregon që spektri i mbuluar nuk është i plotë.

Ligji penal mjedisor në Shqipëri ka dy nevoja imperative:

Së pari, të zbatohet më mirë. Kjo do të kërkonte një sensibilizim më të madh ndaj çështjes së mjedisit në tërësi. Nga ana teknike, nevojitet një njohje e mirë e ligjit specifik mjedisor nga Gjyqësori dhe Prokuroria. Për këtë, bashkëpunimi midis strukturave shtetërore që merren me mjedisin dhe gjyqësorit merr rëndësi të veçantë.

Së dyti, të përafrohet me legjislacionin europian. Kjo do të bënte të mundur adoptimin e parimit “*ndotësi paguan*”, që qëndron në thelb të legjislacionit europian sot. Një legjislacion i përafuar do të krijonte bazën për ngritjen e strukturave të specializuara për parandalimin dhe denoncimin e veprave penale mjedisore, por edhe (sikurse rekomandohet në rezolutën (77) 28) sektorëve të specializuar në gjykata dhe prokurori për t’u marrë me çështjet e mjedisit, apo strukturave të posaçme pranë organeve të zbatimit të ligjit për ndjekjen e krimit mjedisor. Përfaqësimi i komunitetit, me qëllim mbrojtjen e interesave të tij gjatë procedimit penal mjedisor është një tjetër kusht që do të përmbushte një legjislacion i përafuar.

Një legjislacion penal mjedisor i përafuar dhe që do të zbatohet më mirë, do të rriste numrin e procedimeve të kundërvajtjeve penale në dëm të mjedisit, si dhe, **çështë** më e rëndësishmja, e krimeve ndaj tij. Përgjegjësia penale nuk do të degradonte në civile apo administrative dhe do të lidhej vetëm me pasojat e momentin, por me dëmin e shtrirë në kohë ndaj mjedisit dhe shoqërisë.

Bibliografia

- Center for International Environmental Law – publications. (n.d.). Marrë nga <http://www.ciel.org/Publications/pubhre.html>.
- Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council, “On the protection of the environment through criminal law”. (2008). Marrë nga <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:328:0028:0037:EN:PDF>
- EU environmental law (E Drejta e Mjedisit e BE-së). (n.d.). Marrë nga http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm.
- Guri, S., Guri, M. & Koçi K. (2010). “E drejta mjedisore: Bazat e legjislacionit krahasimor mjedisor shqiptar dhe evropian”, Tiranë: Marin Barleti.
- Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë, Ligj Nr. 7895, datë 27.01.1995. Tiranë: QPZ (2004).
- Konventa e Këshillit të Europës “Mbi mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet së drejtës penale”, (1998). Marrë nga <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/172.htm>.
- Ligj Nr. 10431, datë 09.06.2011 “Për mbrojtjen e mjedisit”. Tiranë: QPZ. (2011). Fletorja zyrtare Nr. 148.
- Ligj Nr. 10463, datë 22.9.2011 “Për menaxhimin e integruar të mbetjeve”. Marrë nga <http://www.moe.gov.al/upload/legjislacioni/akte%20ligjore/Ligj%20Nr%2010463,%20per%20Menaxhimin%20e%20integruar%20te%20mbetjeve.pdf>
- Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave – informacione nga dokumentet strategjike dhe buletinet mjedisore. (n.d.). Marrë nga <http://www.moe.gov.al>.
- Ministria e Drejtësisë – informacione nga dokumentet statistikore. Marrë nga <http://www.justice.gov.al>.
- REC (Ed.). (2012). “Mjedisi sot”. Nr. 134, pp.7-16.
- Resolution (77) 28 of the Council of Europe. “On the contribution of criminal law to the protection of the environment”. (1977). Marrë nga <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=594976&SecMode=1&DocId=659224&Usage=2>
- White, R. (Ed.). (2009). “Environmental Crime: A Reader”. Devon: Willan Publishing.